

GİZİL DÖNEMDEN ERGENLİĞE GEÇERKEN ARKANA YASLAN: KADINSI ÖZDEŞİMİN KÜÇÜK ADIMLARI, OLGU SUNUMU***LEAN BACK IN THE TRANSITION FROM LATENCY TO ADOLESCENCE: SMALL STEPS OF FEMININE IDENTIFICATION, CASE STUDY****Emine Nur AKPINAR AYDOĞMUŞ****

**Araş.Gör, Atatürk Üniversitesi,
Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü,
Klinik Psikoloji Anabilim Dalı, Erzurum.
ORCID ID: 0000-0002-2941-7403

Yazışma Adresi:

Emine Nur AKPINAR AYDOĞMUŞ
E posta: enur.aydogmus@atauni.edu.tr

Gönderim Tarihi : 11 Kasım 2019

Kabul Tarihi : 19 Aralık 2019

ÖZ

Bu çalışmada gizil dönemden ergenlik dönemine geçiş yaşayan bir kız çocuğunun erken çocukluk yaşantılarından kalan kayıp endişesi ve ergenlik döneme geçişini zorlaştıran ödipal dönem fiksasyonları psikanalitik kuram çerçevesinde ele alınmıştır. 11,5 yaşındaki olguyla haftada bir yapılan 50 dakikalık, toplam 16 psikanalitik yönelimli klinik görüşmenin yanı sıra uygulanan Rorschach ve Children's Apperception Testlerine (CAT) verilen yanıtlar, olgunun erken dönem ve ödipal dönem yaşantıları göz önünde tutularak değerlendirilmiştir. Psikolog ile olgu arasında kurulan güven ilişkisi ve olgunun yürütülen görüşmelere yüklediği anlam aracılığıyla depresyon, kastrasyon ve kadınsı özdeşime dair endişelerinde kısmen azalma görülmüştür. Psikanalitik kuram ve literatüre uygun olarak, olgunun yaşadığı endişelerin temelinde, ebeveynlerle kurulan hasarlı ilişkilerin olduğu saptanmıştır. Erken çocukluk yaşantılarından kalan nesne kaybı endişesi ve ödipal dönemden kalan ceza görme endişesi, yürütülen görüşmelerin bastırılan bilinçdışı dürtülerin açığa çıkarılmasını destekleyici yanıyla azalmıştır. Olgunun daha az hasarlı bir ergenlik dönemi geçirmesinde büyük öneme sahip kadınsı özdeşime yaklaştığı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Gizil Dönem, Ergenlik, Kadınsı Özdeşim.

ABSTRACT

In this study, the anxiety of loss from early childhood period of a girl who is in the transition process from a latent period to adolescence and Oedipal period fixations that make it difficult to transition to adolescence were discussed within the framework of psychoanalytic theory. A total of 16 psychoanalytic-oriented clinical interviews conducted once a week with an 11.5-year-old client for 50 minutes, as well as responses to Rorschach and Children's Apperception tests were evaluated by taking into account the experiences of early childhood and Oedipal period of the case. The anxiety about depression, castration and feminine identification were partially reduced by the rapport between the psychologist and the case and also the meaning of the interviews. In accordance with psychoanalytic theory and the literature, it was determined that the damaged relationships established with parents were the basis of the concerns experienced by the case. The anxiety about loss of objects from early childhood experiences the anxiety about punishment from the Oedipal period decreased due to the supportive side of the interviews that were conducted to reveal suppressed unconscious impulses. It is thought that the case approaches feminine identification, which is great importance for having a less damaged adolescence.

Keywords: Latency Period, Adolescence, Feminine Identification.

*Bu çalışma Ocak 2018, Prag'da düzenlenen International Conference on Social Science and Economics kongresi'nde sözel bildiri olarak sunulmuştur.

Atıf için (How to cite): **Akpınar Aydoğmuş EN.** Gizil Dönemden Ergenliğe Geçerken Arkana Yaslan: Kadınsı Özdeşimin Küçük Adımları, Olgu Sunumu. Atatürk Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi 2019;1(2):101-111.

GİRİŞ

Freud'un Psikoseksüel gelişim basamaklarından dördüncüsü olarak bilinen "gizil dönem" ergenlikten önceki son aşamadır. Bu dönemde cinsel gelişimde duraksama yaşanır. Ödipal cinsel düşlemler, kastrasyon endişesiyle üst benlik tarafından bastırılır. Ödipal dönem çocuğu teşhirciyken, gizil dönem çocuğunun ödipal yatırımlardan vazgeçerek yatırımlarını ego'ya yapması beklenir. Bu yatırımlar ebeveynlerle özdeşleşerek içe alınır (Stevenson, 1996). Gizil dönemde ebeveyn ve öğretmenler idealize edilir. Bu dönem kritik bir dönemdir çünkü sonraki gelişim basamaklarına dair ipuçları verir. Eğer bu dönem çocuklarında okulla birlikte gelen bir durulma ve odağı okul işlerine yöneltme görülmezse, ergenlik döneminde dürtüsellüğün artacağı söylenebilir (Parman, 2013).

Gizil dönem sırasında kişisel ve sosyal öğrenmeler, çocuğun bedeni üzerinde kontrolünü, kendisi ve çevresi üzerinde belli bir miktarda hâkimiyetini sağlamıştır. Ergenlikle birlikte aniden, genç kişi kendisini, hâkim olamadığı ve onu ileri atan yepyeni bir durumla mücadele ederken bulur. Her şey bir anda değişmeye başlar: beden, duygular, düşünceler, heyecanlar ve yetişkinlerin bakışları (Jeammet, 2016).

Bedenin cinselleşmesiyle birlikte utanma, endişe yahut inkâr gibi duygular da ortaya çıkmaya başlar. Bu duyguların ortaya çıkışıyla, cinsellik ve duygular birbirlerinden ayrılıyor gibi olsa da, birini diğerinden bağımsız düşünmemek gerekir (Jeammet, 2016), bedensel uyarımlar ve duygulanımlar iç içedir. Nitekim çocuğun ruhsal dünyasının ilk kalıbını oluşturan da annenin bedenidir (Guignard, 2018). Haliyle, annesel kalıbın ve annedeki kadınsılığın çocuğun özdeşleşmelerine damgasını vurması kaçınılmazdır. Burada, bebeğe bakım veren annenin, annesel şefkat ile

kadını şehveti birbirinden keskin bir çizgiyle ayırması güçtür. Bu ayrılmazlık hali bebek için anne ve kadının aynı yere konumlanması ve ilk aşk nesnesi olması demektir (Abrevaya, 2013).

Küçük kızın anneden ayrışabilmesi evvela anneye paylaştığı "aynılık" duygusunun içselleştirilmesiyle mümkün olur. Bunun için de annenin kendisini bir kadın olarak sevmesi ve kendi kadınsılığına yatırım yapabilmesi elzemdir. Böylelikle küçük kız, hemcinsi olan annesini sevebilecek, onunla özdeşleşebilecek ve "annesinin kızı" olarak kendisini duyumsayabilecektir. Özellikle erken dönemde annenin bebeğine sevgi dolu bakışıyla ve sonrasında babasıyla olan yaklaşmasıyla kız çocuğu kadını özdeşime girmeyi başarabilecektir (Abrevaya, 2013). Bu başarının görünürlüğü ergenlik döneminde daha da belirgin olmaktadır.

Ergenlikle birlikte gündeme giren cinsellik, haz arayışından çok daha fazlası, bir keşif sürecidir. Ergen için cinselliğin çerçevesi yakınlık kurmanın, yeni bir kimliğin ortaya çıkmasının, ailenin dışında değerini göstermenin bir yoludur (Jeammet, 2016). Değişen yeni bedenini kabullenmeye ve ona sahip çıkmaya çalışan ergen, aynı zamanda ruhsal kimliğinin de arayışı içindedir. Ergen, toplum ve aile içerisindeki kimliğini araştırır, kimliğinin ortaya çıkmasını sağlamak için keşfetme ve öze bakış süreçlerini yoğun biçimde yaşar. Rol karmaşasından çıkabilmek için ergen kendisine şu soruları yöneltir: Ben kimim? Nereden geliyorum? Nereye yönelmeliyim? Niçin? Ergenin bu sorulara vereceği doyurucu yanıtlar onun yeterli bir kimlik gelişimi için elzemdir (Geçtan, 1981; Cluotier, 1982).

Ergenlik dönemindeki kimlik arayışı ne ergenin, ne de ebeveynlerinin

geçmişinden ayrı düşünülemez kadar karmaşıktır. İlk çocukluk döneminde kurulan ilişkiler ruhsal hayatın devamında da var olacaklardır. Bununla birlikte bu dönemde değişimleri sağlayan telafi etme ve dönüşüm kapasitesi ortaya çıkar (Klein, 1932/2015; Jeammet, 2016).

Çocukluk yaşantıları ile ergenlik dönemi arasında bir uyum vardır. Doğumdan önce ebeveynler, bebeği diledikleri gibi hayal edebilmişlerdir fakat doğum sırasında ve sonrasında, hayal edilen bebek ile gerçek bebek arasında çeşitli uyumlar ve uyuşmazlıklar ortaya çıkar. Ergenlikte de, tıpkı yeni doğan bebekte olduğu gibi, ebeveynlerinin kendisinden beklemedikleri bir kimlik ortaya çıkar. Ebeveyn çatışmaları ve bu yeni kimliği tanıma, kabullenme ve kabullendirme süreci ergeni oldukça zorlayan bir süreçtir. Şimdiki zaman fazla zor gelmeye başladığında ise ergen, çocuklukta yaşadığı tanıdık bir duruma doğru geriye dönüş yaşayabilir (Parman, 2000; Jeammet, 2016).

Küçük çocukların canlı hayal güçleri ve şiddetli kaygıları, psikanalistin onların bilinçdışına temas etmesini kolaylaştırırken gizil dönem ve ergenlik döneminde aynı kolaylık görülmez. Gizil dönem (latans) çocuğu dönemin getirisi olarak, bastırmaya güçlü eğilimleri dolayısıyla çok sınırlı fantezi yaşantısına sahiptir. Yetişkinlere göre ise, hala gelişmemiş benlikleri ve yetersiz iç görüleri sebebiyle psikoterapiye başlama ve devam etme istekleri oldukça azdır. Ergenlik döneminde ise, ergenin dürtüleri güçlü, fantezi dünyaları zengindir. Dahası, endişelerini ve duygulanımlarını latans çocuğuna göre daha şiddetli olarak dışa vurabilir (Klein, 1932/2015).

Bu çalışmada gizil (latans) dönemden ergenlik dönemine geçiş basamağında olan bir kız çocuğunun, çocukluk yaşantılarından kalan kayıp endişesi ve gizil dönem

yaşantılarını zorlaştıran ödipal dönem takılmaları psikanalitik kuram çerçevesinde ele alınmıştır. Bu doğrultuda gizil dönemden çıkmada ve ergenlik dönemine adapte olmada yaşanan zorlukların olgu üzerinden incelenmesi ve olgunun daha az hasarlı bir ergenlik dönemi deneyimleyebilmesi için gerekli sağaltımların uygulanması amaçlanmıştır.

Bu çalışmada olgunun ismi ve kişisel bilgileri gizli tutulmuş, olgudan ve ailesinden çalışma için sözlü onam alınmıştır.

YÖNTEM

Olgu Sunumu

Olgu 11 yaş, 6 aylık, 5.sınıfa devam eden bir kız öğrencidir. Annesi (35) sağlık sektörü çalışanı, babası (36) polistir. Anne, baba, bir erkek (7) ve bir kız kardeşi (3 aylık) ile birlikte yaşamaktadır.

Olgunun anne ve babası, ailelerinin karşı çıkmalarına rağmen evlenmişlerdir. Annesi olguya hamile kaldığında üniversite son sınıfa devam etmektedir ve bu gebelik planlı değildir. Doğumdan sonra, olgunun anne ve babası, babanın işi nedeniyle yaklaşık 4 ay ayrı kalmışlardır. Annenin çalışması sebebiyle olguya 5 yaşına kadar anneannesi bakmıştır. Ebeveynlerinin ifadelerine göre, anneanne oldukça baskıcı ve tehditkâr birisidir. Olgunun çocukluğu onun baskıları ve “*yaramazlık yaparsan annen baban gelmez*” gibi tehdit edici cümleleri sebebiyle çok zor geçmiştir.

Olgu 18 aylıkken akciğer enfeksiyonu geçirmiş ve 22 gün hastanede kalmıştır. Bunların yanı sıra işitme problemleri nedeniyle çeşitli operasyonlar geçirmiştir. İlerleyen yaşlarda konuşma terapisi almıştır.

Anne ve babanın ifadelerine göre olgu, çok endişelidir. Pek çok konuda ciddi kaygılar yaşamaktadır. Özellikle yalnızlıkla ilgili endişeleri çok fazladır. Yalnız kalamamaktadır. Çok duygusal, çabuk

ağlayan birisi olmakla beraber zaman zaman öfke patlamaları da yaşamaktadır. Fakat bunlar üzerine konuşmayı reddetmektedir. Babaya çok düşkündür ve onunla ilgili küçük meseleleri bile büyütmektedir.

Ölçme Araçları

Rorschach Testi: Siyah ve renkli mürekkep lekeleri içeren on karttan oluşan test, İsviçreli psikiyatr Hermann Rorschach tarafından geliştirilmiş ve Yani Anastasiadis tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. H. Rorschach'ın bu testi geliştirmesindeki ilk hedef, sağlıklı ya da patolojik kişilerin, hayali içeriklerden bağımsız olarak, öncelikle algısal süreçlerini lekeler aracılığı ile ifade etmeleri ve diğer bir hedefi ise, içeriklerin yorumlanmasıdır (Tunaboğlu-İkiz, 2012; Tunaboğlu-İkiz, 2013a).

Rorschach Testi'nin uygulanması ve yorumlanmasında farklı iki yaklaşımı benimsemiş olan Amerikan ve Fransız ekolü öne çıkmaktadır. Bu çalışmada uygulanan test, içerik analizi, kodlama ve yorumlamada sunduğu zengin içerik nedeniyle (Kap, 2014) Fransız ekolüne göre değerlendirilerek yorumlanmıştır.

Fransız ekolünde kodlama üç temel alanı içermektedir. Bunlar; 1.verilen yanıtın şeklin ne kadarını kapsadığı (lokalizasyon), 2. bunun ne türden bir yanıt olduğu (biçim veya hareket), 3. bu yanıtın içeriğidir (hayvan, insan, anatomi vs). Her bir alan için özel bir harf yani endeks kullanılmaktadır (Tunaboğlu-İkiz, 2012; 2013a). Bu çalışmada kullanılan endekslerin açılımı (Tunaboğlu-İkiz, 2012; 2013a; Kap, 2014) Tablo 1'de verilmiştir.

CAT (Children's Apperception Test): Leopard ve Sonya Bellak tarafından geliştirilmiş olan test, hayvan figürleri içeren on karttan oluşmaktadır. Bu test üç ila on, on bir yaş aralığındaki çocuklara uygulanabilir (aktaran, Bellak ve Abrams,1997). Kartların

hayvan figürleri içermesinin nedeni, çocukların hayvan figürleriyle insan figürlerinden daha kolay özdeşim kurabilmesidir (Williams, 1968). Chabert, CAT'yi oluşturan kartların gizil ve görünen içerikleri ile ilgili psikanalitik bir yorum ortaya koymuştur ve bu çalışmada bu yorumlardan faydalanılmıştır. Bu içerikler Tablo 2'de verilmiştir (aktaran Kap, 2014).

Prosedür

Görüşmeler ailenin talebi ve öğretmenin yönlendirmesi üzerine başlamıştır. Haftada bir, 50 dakika olmak üzere toplam 16 klinik görüşme yapılmıştır. Görüşmeci, klinik psikoloji alanında yüksek lisans eğitimini tamamlamış, klinik psikoloji süpervizyon alan dersini başarı ile vermiş ve klinik görüşme yapma yetkinliği olan uzman bir psikolog ile yürütülmüştür. Görüşmelerde, alan uzmanları tarafından hazırlanmış bir el kitabı niteliğinde olan (Tunaboğlu-İkiz, 2013b) "Psikanalitik Yönelimli Klinik Görüşmeler" kitabındaki yönergeler ve belirlenen çerçeveler yol haritası olarak belirlenmiş ve uygulanmıştır. Görüşmeci, olgunun ve ailenin sözlü onamını alarak görüşmeleri akademik çalışmanın niteliğine uygun hale getirmiştir. Eylül 2016'da başlayan görüşmeler, Aralık 2016'ya kadar devam etmiştir.

Bireysel görüşmelerin yanı sıra, olgunun da onayı ile iki kez anne babası ve bir kez sadece annesi ile görüşülmüştür. Her görüşme sonrasında, görüşmeci tarafından hazırlanan rapor, sonraki görüşmeler için yol gösterici olmuştur.

Haftalık görüşme raporları ve Rorschach ve CAT yanıtlarından elde edilen anahtar kelimeler ve psikanalitik kuramın gizil dönem ve ergenlik dönemine ilişkin yaklaşımlarından yola çıkılarak belirlenen temalar ile birlikte yeniden incelenerek kategorize edilmiştir.

Tablo 1. Endeks Açılımları

Endeks	Kriter
R	Protokoldeki toplam yanıt sayısını ifade eder. Bilişsel alandaki üretkenlik ile ilişkilendirilir.
G	Bütün şekle verilen yanıttır. Dış gerçeğin bir bütün olarak algılanıp bütünleştirme ve genellemelerin yapılabildiğini ifade eder
D	Detay yanıtlardır. Şeklin bir kısmına verilen yanıttır. Dış dünyanın algılanmasında, bir uyarının diğerinden farklı olarak algılandığını ifade eder
Dd	Kartların küçük bir bölümü dikkate alınarak verilen ya da genelde yanıt verilmeyen bölümlere verilen yanıttır. Endişe, korku ve güvensizlik nedeni ile kontrol ihtiyacıyla verilebilen yanıt türüdür.
Di	Detay inhibisyon yanıtıdır. Banal bir yanıtın yalnızca bir kısmına verilen yanıttır. Ketlenmeye doğrudan gönderme yapan yanıt türüdür
Db1	Kartların beyaz kısmına verilen yanıttır. Kartların siyah kısımlarının dışında oluşturulan beyazlıklara hassasiyeti görülmektedir. Bu hassasiyet, yokluğa ve boşluğa olan duyarlılıkla ilişkilendirilmektedir.
F	Biçim yanıtlarıdır. Düşünme kapasitesi, gerçeklik ilkesi ve yargılama ile ilişkilendirilir.
F+	Olumlu biçim yanıtlarıdır. Formun artı olarak değerlendirilmesinde esas alınan, toplumda sayıca birçok kişi tarafından verilmesidir. Gerçeklik ilkesine uyum ile ilişkilidir.
F-	Olumsuz biçim yanıtlarıdır. Rastgele, çarpıtılmış ve gerçekçi olmayan yanıtlarda kodlanır. Algının doğruluğu, zeka kapasitesi, gerçeklik ilkesi ile ilişkilidir.
F+/-	Görülen nesnenin biçiminin kendi yapısı gereği kesinlikten uzak ve belirsiz olduğu yanıtlar için kodlanır. (Bulut, bir çizim, coğrafi bir yer vb.)
K	İnsan ve insan benzeri canlılara ait hareketi yanıtlarıdır. Kartın üzerindeki nesne algılanmakta, tüm bir beden imgesi yüklenmekte ve bu nesnenin üzerinden yaratıcılık ile bu nesneye bir takım eylemler atfedilmesi nedeniyle, entelektüel kapasitenin ve ruhsal dünyanın zenginliği ile yaratıcı düşünceye işaret etmektedir.
Kan	Hayvana ait hareket yanıtlarıdır. Nesne ilişkileri ve dürtüsel dünya ile ilişkilendirilen yanıt türüdür.
E	Gölgeleme yanıtlarıdır. Doku, perspektif ve diffüzyona ilişkin olan yanıtları kodlamada kullanılır. Duygulanımsal ihtiyaçlar ve endişe ile ilişkilendirilmektedir.
ΣC	Toplam renk yanıtlarıdır. Hiçbir biçime girmeden verilen ve dürtüsel yaklaşımın en önemli biçimi olan bu tür yanıtlar, kişideki agresif ve libidinal boşalmaların yoğunluğuna işaret eder.
C'	Siyah, beyaz ve gri renge atıfta bulunarak verilen yanıt türüdür. Bu renklere olan hassasiyet, erken dönem ilişkilerdeki eksikliklere ve depresif duruma gönderme yapmaktadır.
H	İnsan yanıtlarıdır. Özdeşim kapasitesi, sosyal uyum ile ilişkilendirilir.
Hd	İnsan bedeninin bir bölümüne (kol, baş vs) verilen yanıttır. Bütün olarak beden imgesini vermenin tehdit edici bir yönü olması durumunda, parça olarak verilebilmektedir.
A	Hayvan yanıtlarıdır. Özdeşim kapasitesi, sosyal uyum ile ilişkilendirilir.
Ad	Hayvan bedeninin bir bölümüne verilen yanıttır.
Refus	Karta yanıt verilmeyerek reddedilmesi (red) durumunda kodlanır. Sorunsalın tetiklediği kartlarda ruhsal aygıtın bununla başa çıkılamayarak kartın reddedilmesi ile ilişkilendirilir
Choc	Şok yanıtlarıdır. Kişinin kendisine verilen kartı yanıtlamadan, en az 25 saniye hareketsiz kalması durumunda kodlanır. Genellikle duygusal, çağrışımsal şaşkınlık olarak açıklanır. Ketlenmeyi, endişeyi ve bastırılan durumları ifade eder.
Anat	İnsan ve hayvan anatomisi (iç organlar) yanıtlarıdır. Simgeleştirme yetisindeki yetersizliklere gönderme yapar.

Tablo 2. CAT Kartlarının Görünen ve Gizil İçerikleri

Görünen İçerik	Gizil İçerik
I Dolu bir kâsenin olduğu masanın çevresine oturan üç civciv ve yanda gölgeli bir tavuk.	Oral bağlamda anne ilişkisine gönderme yapar. Doyum, açlık, rekabet vb.
II Büyük bir ayı ipi çekerken diğer tarafta da başka bir büyük ayı ve arkasında bir küçük ayı ipi çekiyorlar.	Agresif ya da libidinal bağlamda ebeveyn çocuk ilişkisine gönderme yapar.
III Bir koltukta oturan, piposu ve bastonu olan bir aslan. Sağda, deliğin içinde küçük bir fare.	Fallik güç imgesidir, bu imgeye ilişkin gönderme yapar.
IV Şapkası, çantası, sepetinde bir şişe süt olan büyük bir kanguru. Kangurunun cebinde, elinde balon tutan bebek kanguru. Arkasında da bisiklete binen çocuk kanguru.	Anne imgesi ve kardeş rekabetine gönderme yapar.
V Karanlık bir oda, büyük bir yatak ve iki ayının olduğu bir beşik.	Birincil sahne düşlemlerine gönderme yapar.
VI Bir mağara ve içinde uyumakta olan iki ayı var. Önde gözleri açık küçük bir ayı ve yapraklar.	Cinsel merakı tetikler. Birincil sahneye gönderme yapar.
VII Ormanın içinde maymunun üstüne atlayan bir kaplan. Maymun sarmaşıklara tutunur gözüküyor, kaplan pençelerini çıkarıyor.	Agresyon yüklü bir ilişkiye gönderme yapar. Kastasyon düzeyinde mi, yeme/yutma düzeyinde mi?
VIII Maymun ailesi. Kanepede oturan iki büyük maymun. Sağda taşın üstünde oturan büyük maymun elini küçük maymuna doğru uzatmış.	Aile bağlarına gönderme yapar. Anne baba arasındaki şeyi çocuğun bilmediği, yasakla ilişkili karttır.
IX Yalnız bir tavşan, karanlık oda da yatağın üzerinde oturuyor. Kapı açık.	Yalnız kalma kapasitesine gönderme yapar.
X Küçük köpek, büyük bir köpeğin üzerine yatmış.	Ebeveyn ve çocuk arasındaki oral agresif ya da libidinal bağlamda ilişkiye gönderme yapar.

BULGULAR

Rorschach Testi Psikogram:

R:16; F:13 (7F+, 6F-); kan: 3

G:%25; D:%75

BAN:3; A: %100

Şok: 1, Red:3.

Rorschach ve CAT yanıtları aşağıdaki gibi kategorize edilmiş ve yorumlanmıştır.

Yapılan görüşmelere ve projektif testlerin yanıtlarına göre, olguya dair sorunsallar üç farklı boyutta ele alınmıştır.

Erken Çocukluk Yaşantılarına Yönelik Kayıp Kaygısı

Rorschach testinde ebeveyn imgesine gönderme yaparak nesne ilişkilerine dair bilgi veren III.kartın ve yine annesel imgeleri taşıyan IX.kartın reddedilmesi, kadınsılığa ve anneliğe ait semboller taşıyan VII.kartta şok yaşanması ve olumsuz form yanıtlarının gelmesi; CAT testinde anne ilişkisine gönderme yapan I.,IV. ve X.kartlara verilen yanıtların B düzeyinde olması, ve tüm CAT testinde “uyku” temasının işlenmesi, olgunun çocukluk döneminde kayıp kaygıları yaşandığını, ödipal dönemde özellikle anneye olan ilişkide girilen çatışmalardan

kaynaklı kadınsıya dair kaygıların hala taşındığını ve bu kaygıların tam olarak telafi edilemediğini düşündürmüştür (Tunaboylu-İkiz ve ark., 2007; Tunaboylu-İkiz, 2012; 2013a).

Olgu ilk 9 görüşme boyunca arkasına yaslanmamış dirseklerinden ve bacaklarından destek alarak oturmuştur. İlk seanslarda oldukça sessiz kalan ve uzun süreli sessizliklerin kendisine iyi geldiğini belirten olgu yürütülen seanslarda, yalnız kalabilme yetisini güçlendirmiştir. Daha sonra aileyle yapılan görüşmelerde, ailenin olguya karşı yaşam olaylarını ve bunlara dair duygulanımlarını anlatmasına yönelik baskıcı bir tutum içinde olduğu öğrenilmiştir. Ailenin ısrarcı tutumuna karşı psikoloğun sabırlı bekleyişi olgunun kendini açmasına zemin hazırlamıştır.

Daha önce yalnız başına görüşmelere gelemeyen ve evde yalnız kalamayan olgu, seanslar ilerledikçe evde yalnız kalmayı başarmış ve evine çok yakın olan klinik görüşmelerin yapıldığı merkeze tek başına yürüyerek gelmiştir.

İlk seanslarda karanlıktan ve yalnızlıktan korktuğunu ifade eden olgu, ilerleyen seanslarda endişelerini daha açık ve rahat ifade etmeye başlamıştır. Yalnızlığa dair hisleri, “*sevdiğilerimi kaybetmekten korkuyorum*” şeklinde açıklanma olanağı bulmuştur. Bunun yanı sıra, babası sigara kullandığı ve polis olduğu için en çok onu kaybetmekten korktuğunu dile getirmiştir.

Son olarak, kayıp endişesi taşıyan olgu, sevgi nesnesine yönlendiremediği öfkeyi kendisine yönlendirmiştir (Aydoğmuş ve Zabcı, 2017). Olgunun sıklıkla tırnaklarını yemesi ve tırnak kenarındaki derileri koparması, kendine yönelik agresyona işaret etmektedir. Seanslar ilerledikçe, depresyonun öfke ve suçluluk boyutları ele alınmış ve olgunun tırnak kenarlarındaki yaraların derinliği ve açıklığı azalmaya

başlamıştır. Hatta zaman zaman olgu tırnaklarına bakım yapmış, pembe oje sürerek seanslara katılmıştır. Olgunun tırnaklarını yemeyi bırakması kendine yönelik agresyonun azalması ve pembe oje kadınsı özdeşime yakınlaşması şeklinde yorumlanmıştır.

Kastrasyon Kaygısı ve Kadınsı Özdeşim

Rorschach testinde kastrasyonu tetikleyerek üst benliğe gönderme yapan IV.kartın reddedilmesi, fallik simgeler içeren VI.kart yanıtının (sincap) aktif özdeşime yaklaşmaması, CAT testinde, fallik güç imgeleri, kastrasyon endişesi ve üst benlik gelişimine gönderme yapan III., VII. ve X.kartlara verilen B düzeyinde yanıtlar, V. ve VI. Karta verilen dışarıda kalamama yanıtları, olgunun kastrasyon kaygısı taşıdığını ve ödipal dönem takılmaları olduğunu düşündürmüştür (Tunaboylu-İkiz ve ark.,2007; Tunaboylu-İkiz, 2012; 2013a). Kastrasyon kaygısı kısaca, kız çocuklarında (büyük oranda babayla yakınlaşmadan dolayı) anne tarafından kastre edilmiş olduğuna yönelik bilinçdışı bir kaygıdır ve bu nedenle kız çocuğu bunu inkâr ve telafi yolları aramaktadır (aktaran Quinodoz, 2016).

Olguda “baba” ve “aşk” sözcükleri ayrı ayrı “sevgi” sözcüğüne çağrışım yaptırmıştır. Babaya duyulan aşk, ilk seanslarda ona zarar gelmesi endişesi şeklinde ifade edilmişken, ilerleyen seanslarda anneye kaptırma şeklinde sembolik bir ifade alanı bulmuştur. “*Babama bir şey olacak diye korkuyorum. Hırsızları yakalamaya çalışırken ya hırsız dönüp ona bir şey yaparsa?*” - 7.seans.

Psikoloğun, olgunun hırsızla kendisini özdeşleştirmesine ve annesinin elinden babayı almaya çalışırken hem anne sevgisini kaybetmekten, hem de babayı kaybederse ona olan öfkesinin şiddetinden

korktuğuna (hırsızın ona zarar verme ihtimali) ilişkin yorumlarını olgu çok çabuk kabul etmiştir. Nitekim seans sonunda psikoloğa verilen not da bu kabulü güçlendirmiştir. Seans sonunda verilen notta anne ve babayı cinsel yaklaşma sırasında gördüğünü ve bundan duyduğu rahatsızlığı yazmıştır.

Olgu, notu verdikten sonraki seansa gelmemiştir. İki hafta sonra yapılan görüşmede ise, önceki seansa gelmemesinin, anne ve babasını gizlice izlemesi, bundan rahatsızlık duyması, babasını annesinin elinden almaya çalışması ve tüm bunları bir başkasıyla paylaşmasının yarattığı suçluluk duygusu ve ceza alma korkusuyla ilişkisine değinilmiştir.

Olgu, ağladığı tüm seanslarda, ağladığı için psikologdan özür dilemiştir. Bu özürlerin bilinçdışı bir suçluluğu telafi çabası olduğu düşünülmüştür. Ödipal üçgenin bir ucunda konumlanamaması yani anne ve babayı bir çift olarak kabullenip kendisinin dışarıda kalamıyor oluşunun yarattığı öfke ve suçluluk duygularının klinik görüşmelerde kendine ifade alanı bulmasıyla, olgunun sık sık dilediği özürler azalarak son bulmuştur.

Son seanslara doğru, olgunun sınıfından bir erkeğe ilgi duymaya başlaması ve bunu suçluluk duymadan anlatması üçüncü olarak konumlanmayı başardığının, yatırımı babadan çekerek bir başkasına yapabildiğinin, latans döneminden ergenliğe doğru dengeli bir geçiş sürecinde olduğunun ve sağlıklı bir kadınsı özdeşime yaklaştığının işareti olarak yorumlanmıştır.

Savunma Mekanizmaları

Hem Rorschach hem de CAT testlerinde duygulanımı bastırması, somuta yaslanması ve içeriklerin fakirliği, simgeleştirme kapasitesinin düşük oluşuna ve duygulanımlarını tasarıma bağlayamadığına işaret etmektedir. Olgunun engellenme (inhibition) ve yalıtma

(isolation) savunma mekanizmalarına başvurduğu hem test uygulaması hem de klinik görüşmeler sırasında görülmüştür.

Harflerin ve seslerin de simgeleştirmeyle ilgisi düşünüldüğünde, simgeleştirme yetisi oldukça zayıf olan olgu konuşmada da sıkıntılar yaşamaktadır. Bazı harfleri çıkarmada yaşadığı zorluklar, konuşmaya karşı hevesini kırmaktadır. Buna karşın seanslar ilerledikçe, büyüdüğünde yabancı dil öğretmeni olmak istediğini söylemiş ve bu konuda kendinde gördüğü eksiği telafi etme çabasına değinilmiştir.

Olgu ilk seanslarda duygularını hiç anlatmamış, günlük rutin olayları ya da düşüncelerini anlatmıştır. Anlatmakla ilgili yaşadığı sıkıntılarının, erken çocukluk yaşantılarıyla ilişkilendirilmesi olguyu rahatlatmıştır. İlerleyen seanslarda, duygularından bahsetmeye başlayan olgu, duygulanımlarını da yansıtabilmiştir. Önceleri sadece üzüldüğünü söyleyebilen olgu, zaman zaman seanslarda ağlamış ve neden ağladığını seanslar ilerledikçe detaylı olarak anlatmayı başarmıştır.

Ebeveynlerle yapılan görüşmelerde de, olgunun kendisini daha rahat ifade etmesi ve günlük tutmaya başlaması, egonun güçlenerek savunma mekanizmalarının kademe kademe bırakılmaya başladığını düşündürmüştür.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Olgunun çocukluk yaşantılarına baktığımızda, ilk olarak doğumdan sonraki dört ay boyunca babanın ayrılığı göze çarpmaktadır. Babanın işi ve annenin doğumu nedeniyle eşler birbirinden ayrı kalmıştır. Bu noktada plansız ve zaman zaman istenmeyen bir gebelik yaşamış olan annenin, olguyu eşiyle ayrı kalmasına neden olan bir etken olarak görmesi ve olgunun bu suçlu konumuna kendini yerleştirmesi kayıp kaygısına temel olarak düşünülebilir.

Olgunun, 22 gün boyunca hastanede kaldığı dönem Mahler'in (1975/2018) "ayrılma-bireyleşme" adını verdiği döneme karşılık gelir. Bu dönemde çocukların, yürümeye başlaması, anneye mesafeli bir yakınlık ve güvenin kurulması ve cinsiyete dair ilk farkındalıkların oluşması beklenir. Tam da, anneden ayrılıp dünyayı keşfe açıldığı ve fazla uzaklaşmanın verdiği kaygıyla yeniden anneye yakınlaşması gereken bu evrede olgu 22 gün boyunca hastanede yatılı kalmıştır. Dış dünyayla aşk ilişkisi içinde olduğu (Greenacre, 1975) bu dönemde gelen ani ve uzun süreli ayrılığın olgunun anneye aralarındaki yaklaşma çabasında ve güven ilişkisinde zedelenmelere neden olduğu ayrıca cinsiyet farkındalıkları ve özdeşimlerinin geciktiği sonuçları çıkarılabilir.

Freud'un (1917/2015) yaptığı depresyona ilişkin açıklamaya göre, depresyonda gerçek ya da bilinç dışı sevgi nesnesinin kaybı vardır. Bu, birey tarafından sevilen kişinin, onu terk etmesi, sevmemesi olarak algılanır ve değersizlik, işe yaramazlık, yetersizlik gibi duygular olarak içe yansıtılır. Bununla beraber, katı bir üstbenlik ve bireye özgü savunmalar depresyonun görünümünü belirler.

İlk beş yıl boyunca bakım veren kişinin (anneanne) olguyu sevgi nesnelerinin yokluğu ile tehdit etmesinin, olguda kayıp kaygılarına yol açtığı ileri sürülebilir.

Depresif birey, sevilen nesneyi korumak için agresyonu kendisine döndürmektedir (Rustin, 2010). Olgunun da tırnak kenarlarındaki derilere zarar vermesinin kendisine yönelik bir agresyona işaret ettiği düşünülmüştür. Bununla birlikte seanslar ilerledikçe, olgu tırnaklarına özen göstermeye ve bakım yapmaya başlamıştır.

Olgunun babaya duyduğu aşk ve anneye yönlendirdiği öfke ödipal dönem fiksasyonlarını akla getirmektedir. Kız

çocuklarının 3-6 yaş arası dönemi kapsayan ödipal dönemde babası ile pozitif ödip yaşamasının o andaki cinsiyet rolü kimliği ve gelecekteki cinsel kimlik gelişimini olumlu yönde etkilediği bilinmektedir (aktaran Quinodoz, 2016). Fakat olgu 3-5 yaşlarını babadan uzakta geçirmiş ve babayla yaklaşmadığı gibi anneden de zaman zaman uzak kalmıştır. Her ne kadar Freud ilk metinlerinde kadınlık sorununa fallüsü merkeze aldığı bir kuramla yaklaşmışsa da sonraki metinlerinde vardığı sonuç, küçük kızın babaya duyduğu aşkın dayanağını annesine olan tutkulu bağlılıktan aldığı ve anneye olan bağın anlaşılmadan bir kadının anlaşılacağıdır (Freud, 1932; Abreveya, 2013). Olguyla yapılan görüşmelerde anne ilişkisine değinilmesi, anneye yönelik öfkelerin kendisine ifade alanı bulması ve yapılan ebeveyn görüşmelerinden sonra annenin telafi edici tutumları anne ve kızın ilişkilerini güçlendirmeye yöneliktir.

Ödipal dönemin sonlarına doğru, 5-6 yaşları arasında babayla kurulan yakın bağlar, ödipal dönemden çıkmayı geciktirmiş ve bu dönemde takılmalara sebep olmuştur. Dışarıda kalmayı kabullenemeyen olgu, anne babasının yaklaşmasından, ev içindeki sarılmalarından hatta babasının annesine aldığı hediyelerden bile rahatsızlık duymaktadır. Esasında babanın eşini arzuladığı ve sevdiği ölçüde, kız çocuğunun da kendi kadınsılığını sevdiği ve kadınsı özdeşime girdiği bilinmektedir (Abrevaya, 20013). Seanslar ilerledikçe olgunun ikisi arasındaki yakınlaşmaya duyduğu öfkeyi dile getiriş biçimi değişmeye başlamış, anne ve babayla yapılan görüşmelerde katı olmayan sınır çizmelerinin bu durum üzerinde etkisi olduğu düşünülmüştür. Nitekim son seanslara doğru ödipal aşk, okul aşkı ile yer değiştirmiş ve olgu kendi kadınsılığını keşfetmeye yönelmiştir.

Duygulanım ve afektlerin ketlenmesiyle bastırılan dürtüsellik ve agresyon, engellenme (inhibisyon) olarak bilinmektedir (Doidge, 2012).

Olgunun başvurduğu inhibisyon savunma mekanizmasının, nevrotik düzeyde olduğu düşünülmektedir. Bilinçdışında babayı annenin elinden almaya çalıştığı için, kastrasyonun anneden geleceğine dair endişe taşımaktadır. İlk seanslarda duygulanıma dair hiçbir işaret göstermeyen olgu, ilerleyen seanslarda ağlayabilmiş ve duygularına dair gerek psikoloğu ile gerek de ebeveynleriyle konuşmalar yapabirmiştir.

Kısaca, duygulanımların bastırılarak tasarımlardan ayrılmasına ve duygular yerine düşüncelerin öne çıkmasına yalıtma (isolation) adı verilmektedir (Doidge, 2012).

Olgunun da benzer şekilde, duygularını tasarıma bağlayamadığı ve babaya duyduğu ödipal aşk nedeniyle bilinçdışında annesi tarafından cezalandırılacağına inandığı düşünülmüştür. Sanki olgu, duygu dünyası açığa çıkarsa öfkesini kontrol edemeyecektir ve saldırgan dürtüleri nedeniyle kastre edilecektir. Bu sebeple duygularını yalıtmış, duygu yerine düşünce konuşmayı tercih etmiştir. İlerleyen seanslarda duygulanımlara daha çok izin veren olgu, üzüntü, öfke, kıskançlık gibi duygularının nedenlerini belirterek tasarıma bağlamayı başarabilmiştir.

Olgunun, 9.seanstan sonra, dirseklerinden ve dizlerinden destek almayı bırakarak, rahat bir şekilde arkasına yaslanması, psikoloğuna ve yürütülen görüşmelere duyulan güvenin bedensel ifadesi olarak yorumlanmıştır. Bu nedenle gizil dönemden ergenliğe geçiş basamağında olan olgunun nihayet arkasına

yaslanabilmesi kadını özdeşime dair attığı adımlardan biri olarak değerlendirilmiş ve makale için uygun bir başlık olarak görülmüştür.

Erken çocukluk döneminden kalan kayıp kaygısı ve ödipal dönemden kalan kastrasyon kaygısı yerini latans döneminde görülmesi beklenen başarılı olma ve ergenlik döneminde görülmesi beklenen beğenilme kaygılarına bırakmaya başlamış ve olgu arkasına yaslanarak kadını özdeşimin kilit basamaklarından sayılan ergenliğe geçiş sürecine adım atmıştır.

Bu çalışmada, olgunun çocukluk yaşantılarından kalan kayıp kaygısı, ödipal dönem takılmaları ve latanstaki ergenliğe geçerken yaşadığı zorluklar psikanalitik kuram çerçevesinde ele alınmıştır. Yürütülen klinik görüşmelerde kurulan terapötik ilişkinin, olgu üzerinde önemli etkileri görülmüştür. Suçluluk duygusuyla ortaya çıkan kendine zarar verme davranışları, kastrasyon endişesiyle bastırılan duygulanımlar, gizil dönemden ergenliğe geçiş sürecinde bulunan gençlerle yapılacak çalışmalara katkı sağlayacaktır.

ÖNERİLER

Gizil dönemdeki öznelerle yürütülen güven temelli çalışmalarda, bilinç dışının ve kişiye özgün savunmaların rolü, erken dönem çocukluk yaşantıları ve aile içi dinamikler, onları anlama ve onlara yardımcı olma açısından önemlidir. Yürütülen çalışmanın, sınırlılıklarına ve olgunun görüşmeleri planlanandan daha erken sonlandırmasına karşın, olgu üzerinde fark edilir bir etkisi olmuştur. Dolayısıyla, olgu sunumu olarak paylaşmanın yararlı olacağı düşünülmüştür.

KAYNAKLAR

Abrevaya, E. (2013). Kadınlığın uzun ve dolambaçlı yolu. İstanbul: Bağlam Yayınları.

Aydoğmuş, E. N., & Zabcı, N. (2017). Ergenlik Kriziyle Ortaya Çıkan Nesne Kaybına Terapötik Bir Bakış: Olgu Sunumu. *Uluslararası Hakemli Psikiyatri ve Psikoloji Araştırmaları Dergisi*, 8, 73-97.

- Bellak, L., & Abrams, D. M. (1997).** The thematic apperception test, the children's apperception test, and the senior apperception technique in clinical use. *Allyn & Bacon*.
- Cloutier, R. (1982).** Ergenlik Psikolojisinde Kuramlar. <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/491/5805.pdf>. (Last accessed: 27.04.2017).
- Doide, N. (2012).** Classics revisited: Freud's the ego and the id and inhibitions, symptoms and anxiety. *Journal of the American Psychoanalytic Association*, 50(1), 281-294.
- Freud, S. (1932).** Femininity. New introductory lectures on psychoanalysis. *Analysis Terminable and Interminable. SE*, 23, 209-253.
- Freud, S. (2015).** Yas ve Melankoli (Çev. A. Emirsoy,). İstanbul: Telos, 18-21.
- Geçtan, E. (1981).** Ergenlikten yetişkinliğe geçiş dönemi olarak gençlik. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 14(1), 91-100.
- Greenacre, P. (1975).** On reconstruction. *Journal of the American Psychoanalytic Association*, 23(4), 693-712.
- Guignard, F. (2018).** Maternity and femininity: sharing and splitting in the mother–daughter relationship. *Motherhood in the Twenty-First Century*, 97-111.
- Jeammet, P. (2016).** Ergenlik, (Çev. M.I. Ertüzün,). İstanbul: Bağlam Yayınları, 35-40.
- Kap, S. (2014).** Öğrenme bozukluğu olan çocukların ruhsal ve bilişsel süreçlerinin karşılaştırmalı olarak incelenmesi. Yüksek lisans tezi. Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Klein, M. (2015).** Çocuk psikanalizi (Çev. A. Demir,). İstanbul: Pinhan, 95-123.
- Mahler, M. S., Pine, F., Bergman, A., & Babaoğlu, A. N. (2018).** İnsan yavrusunun psikolojik doğumu. İstanbul, Metis Yayınları.
- Parman, T. (2000).** Ergenlik ya da merhaba hüzün, 2. basım. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Parman, T. (2013).** Ergenliğin yüzleri, 2. Basım. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Quinodoz, J. M. (2016).** Freud'u okumak. (Çev. B. Kolbay, Ö. Soysal,). İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Rustin, M. (2010).** The psychology of depression in young adolescents: A psychoanalytic view of origins, inner workings and implications, *Psychoanalytic Psychotherapy*, 23(3), 213-224.
- Stevenson, D. B. (1996).** Freud's psychosexual stages of development. *Psychosexual Development*. http://classes.kvcc.edu/smyers/A_Study_of_Love/Final_Exam_Materials/Freud_Handout_W_2009.doc (Last accessed: 10.11.2019).
- Tunaboşlu-İkiz, T. (2012).** Rorschach testinin psikanalitik yorumu-I: kodlama ve uygulama. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Tunaboşlu-İkiz, T. (2013a).** Rorschach testinin psikanalitik yorumu-II: kodlama ve uygulama. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Tunaboşlu-İkiz, T. (2013b).** Psikanalitik Yönelimli Klinik Görüşmeler. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Tunaboşlu-İkiz, T., Pirim-Düşgör, B., Zabcı, N., Yavuz, E., Erdem-Atak, İ., Ataç, S., ... & Akkapulu, F. (2007).** Rorschach Kodlama Kitabı 1: Ergen Normları. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Williams, J. F. (1968).** Rorschach With Children. Oxford: Pergamon Press.